

Милуника Митровић

У ЖИЦАМА ОПСЕДНУТЕ СТВАРНОСТИ

Жарко Миленковић, *Свакодневно убијање живоџа*,
Архипелаг, Београд, 2022.

Јер ова крила нису више крила за леш...
Т. С. Елиот

Свакодневно убијање живоџа трећа збирка песама Жарка Миленковића, потврђује песника особитог лирског сензибилитета, интроспективних стања властитог света, заточених жицама фактичке и метафизичке тескобе, обесмишљене свакодневним гашењем пуног живљења. Тај логорски простор и живот у њему, посматран је без метафоре, али и као универзално алегорична слика стања света, опседнутог страхом и неизвесношћу. О томе „певају трауме” сведочећи незнађе, испразност и затомљеност сенком рањивих сећања на ужасе и последице рата. Иако је стиховима неименована топонимија и време, изоловани простор се указује као маска привида мира и слободе. И управо у њему се одвија драма једне несвакидашње „обичности” коју потресно, убедљиво и без патетичног пренемагања плету Миленковићеве магистрале, обликујући доследно целину ове збирке.

Пролашка песма „Суштина” аутопоетички артикулише песникову кључну преокупацију „суштином обичног” као „универзумом усред универзума”, поентирајући сву комплексност позиције угрожености, у овом случају косовске реалности, коју лирски јунак непосредно доживљава, у њој дела и обитава.

Једна ми мисао пада на памет
Један стих
Или два
У којима се сажима
Сва суштина обичног:
У мом месту улице су именоване одскора
Али пре тога, у њима нико није залутао

Доживљај унутарње празнине и оне изван као да само небо једначи и кад пролећем боји, живот остаје меланхолично тмуран и узалудан, о чему оглашава први циклус, нарочито песмама „Плаво небо, празно”, „Као живот у логору”, „Као пролеће у логору” и „Као пролећни снег у логору”:

И плаво небо, празно
Сведочи да нема излаза, да нема слободе.
А жице, жице
А стражари господари
И смрт и цвеће
И плаво небо

Мотиви годишњих доба и природе у овој поезији имају двоструку симболику, најчешће у функцији оштрог контраста спољашњег амбијента са емотивним регистром и расположењима, где могућу ведрину не наговештава чистота снежне белине, већ само више дуби тугу и црне предзнаке стрепње, смрти и нестајања:

А заправо је и
Црње и тамније
Него што видимо и осећамо
Да је пад неизмерно дубок
И да нема излаза
Да је живот овде
Ишчекивање веселе смрти

За песничко *Ја* као и остале заточнике у овом логору живот је, заправо, искушење свакодневних ритуала бескрајног ишчекивања. Уз зебњу и неизвесност, психолошки је исцрпљујућа борба са самим собом, а нарочито болна за душу дечака: „Који пише писма другарима којих више нема / И плаче док их чита”, принуђен да одраста сам и остављен између танке нити наде и безнађа, убијање лепоте и оног самог по себи задатог живота: „Помислих како је грандиозна ова беда / Живот у логору који није живот” (песма „Као живот у логору”).

Од свега најупорније опстаје само утеха сећања као спона између прошлог и будућег, једини „мост између смрти и вечности” како елиптично говоре стихови песме „Дуга”: „Сећање је мост / Чији се лукови извијају / Изнад воде која пред собом / Меље живот и носи га у мора / Као у велику гробницу”.

Невесела јава испразног бивања песничког субјекта обилује носталгичним призивом чежње за топлинама родног града и матерњег језика, оживљавајући успомене на драге пределе и људе из детињства. Сетна сећања су надомак оних плодотворних сањарења, која покрећу највишу будност душе и мисли. О томе ове песме очи у очи, од стиха до стиха сведоче пуном мером неутаженост жудње за светлошћу љубави, као есенцијом смисла човековог бивања („Поглед на град из логора”, „Као цвркулт ласти у логору” и друге песме у наредна два циклуса).

У сумрачну стварност са „тако мало светлости у нашим животима” једину благодет доноси лето, и сунце августа када обасја драгоцене тренутке, јер „од сећања нема већег сувенира” и потврде „да су наше очи гледале кроз хиљаду прозора”. Песма „О сећању и забраву” као сталним антиподима заузима важно место у овој поезији, а нарочито циклусу *Мало свећлости*, наговештавајући шкрто просеве наде, мада она одвећ брзо избледи свака боја животне супстанце на сунцу, и кратко траје да би утемељила у крхотине сећања и тмину заборава пуну „црних рупа несталих светова”, јер садашњост само предочава још невеселије догледну будућност.

Стални осећај изопштености и напуштености, погубан је посебно за срца која никада нису била заљубљена и срећна, вољена ни заштићена бића сатерана у један годоовски апсурд чекања. Њима су прибежишта још само вечни снови о оном што је недостижно, драго и далеко као Суматра изгубљена у беспућу света. Отуда и тако крајње песимистично поимање не само личне садашњости већ и брижност за неиспуњени дуг своје генерације према будућим: „Ништа нисмо оставили/ ништа осим патње / Ништа осим смрти / ништа осим зла којима смо редовно / И обилато даровали овај свет”.

Готово дневнички прецизно, сведено, сталожено и убедљиво, Миленковић чистом пуноћом језичке јасноће бележи своје изузетне стихове као оне тренутке који из душе никуда не теку: „Јасно видим / тај замрзнут тренутак / као успорени снимак / Гранату која пробија зид / улеће у собу / распрскава се у хиљаде миникомада / баш као и наши животи” (песма „Тренутак”), затим „Само ружне ствари”, „Берат, прозори сећања”, „Старе фотографије”, „Миристи”, „Светлост у августу” и нарочита кратка песма „Без последица”, сентенциозно иронијског тона о ретком тренутку радости: „Понекад ме обузме / Ничим изазвана радост / Срећом кратко траје / И не оставља последице”.

Зима као годишње доба и период хибернације, доминантан мотив песама Жарка Миленковића у овој збирци има многоструке значењске и емотивно драматичне нијансе. У карактеристичној песми „Снег”, зимско јутро и атмосфера навирања „белог ужаса” а не какве могуће идиле, указује превасходно на однос неповерења песничког Ја према свету. А свет је бездушно хладан за индивидуално и колективно човеково страдање, и снег зато прераста у црну боју: „Коначни покров / И вечни покој / Свету који се угасио / још пре него што је и почео”, и отуда се песма завршава евокативно снажном поентом: „Падај / Само падај / Покривај кржаве трагове сећања”.

Упечатљиво експресивна песма „Зимска идила” доследно је обликована у контрасту опште атмосфере очекиване идиличности новогодишње светковине и дубоког осећања очаја и суицидних примисли песничког субјекта, који: „Одувек је маштао / О самоубиству у празничних ноћи / Док су сви весели, пуни жеља / да себи улепша вече / А неком упропасти / Да кажу, зар је морао баш сада / О чему је мислио 364 дана / Ни о чему, рекло би се, / Осим о томе”.

Завршни циклус *Нишња се неће променићи*, сугерише сублимацију последица непрекидне тескобе и безнадежности искуства „свакодневног убијања живота” у жицама, без пуноће радости и трајног разрешења осујећености. О томе певати, сведочећи истину своје песме, свакако није мали подвиг духа „трске која мисли” данас или сутра, било где.

Тиха је ноћ, права јануарска, ледена
Самотна и празна, напуштена,
Како би лепо било, заспати
Док траје још једна таква бесконачна ноћ
И не пробудити се никада,
Нигде више

Ипак, и у таквим околностима, одувек песник и његова поезија сањају ону „велику пуноћу језика, језик као стварност, као мноштво значења”, као што је рекао Љубомир Симовић. И како то сада и овде, чини необично тихо потресна реч, истрајност и младост песничког универзума Жарка Миленковића.